

Вінницький національний технічний університет
Кафедра підприємництва, логістики та менеджменту
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки

**РИЗИКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
(вибірковий)
2020-2021 н.р.**

I (бакалаврський) рівень вищої освіти
Освітня програма **Підприємництво, торгівля та біржова діяльність**
Спеціальність **076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність**
Викладач: **Пілявоз Т.М.**

Мова викладання: **українська**

Семестр – **5**

Кредитів ЕКТС – **5**

Лекцій – 36 год. (денна форма), 10 год. (заочна форма)

Практичних – 27 год. (денна форма), 5 год. (заочна форма)

Самостійна робота – 87 год. (денна форма), 135 год. (заочна форма)

Вид контролю: **залік**

Передумови для вивчення дисципліни

Дисципліна «Ризики підприємницької діяльності» базується на знаннях та вміннях, отриманих студентами під час вивчення дисциплін «Економічна теорія», «Аналіз господарської діяльності», «Інноваційна діяльність».

Метою дисципліни є системи знань про предмет і сутність управління ризиками підприємницької діяльності, його місце в діяльності підприємств і вироблення практичних навичок аналізу ризиків на підприємстві в цілому та в різних його підрозділах, розуміння можливостей ризик-менеджменту для підвищення ефективності ведення підприємницької діяльності.

Компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та проблеми у сферах підприємницької, торговельної та біржової діяльності або в процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів організації і функціонування підприємницьких, торговельних, біржових структур і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК 2. Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях.

СК 2. Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо створення, функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур.

СК 10. Здатність до бізнес-планування, оцінювання кон'юнктури ринків і результатів діяльності у сфері підприємництва, торгівлі та біржової практики з урахуванням ризиків.

Результати навчання:

ПРН 2. Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності.

ПРН 12. Володіти методами та інструментарієм для обґрунтування управлінських рішень щодо створення й функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур.

ПРН 20. Знати основи бізнес-планування, оцінювання кон'юнктури ринків та результатів діяльності підприємницьких, торговельних і біржових структур з урахуванням ризиків.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

вміти:

- виявляти ризики і визначати методи впливу на них ;
- складати програму ризик-менеджменту для ведення підприємницької діяльності;
- використовувати одержані знання у практичній діяльності, враховуючи тенденції і перспективи розвитку підприємництва, торгівлі та біржової діяльності;
- розв'язувати складні задачі і проблеми управління на основі обґрунтованого вибору економіко-математичних методів розроблення управлінських рішень, використовуючи сучасні програмні засоби з метою ідентифікації, оцінки та аналізу ризиків, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної чи недостатньої інформації та суперечливих вимог;
- організовувати процес страхування від ризиків;

знати:

- принципи класифікації ризиків і ризиконебезпечних ситуацій для пошуку оптимального шляху їх уникнення, профілактики або ліквідації наслідків;
- принципи врахування ризиконебезпечних ситуацій у процесі планування діяльності (складання бізнес-плану, фінансового плану);
- місце і роль ризик-менеджера у структурі й діяльності управлінської або господарюючої структури;
- класифікацію ризиків;
- класифікацію збитків та методи їх виявлення;
- методи управління ризиками;
- етапи реалізації програми управління ризиками на підприємстві;
- особливості страхування ризиків.

Тематика

Змістовий модуль 1

Тема 1. Поняття, сутність і роль ризиків в процесі управління.

Суть ризику та еволюція ризик-менеджменту. Класифікація ризиків. Загальна схема процесу управління ризиками. Вимір ризику. Статистичні методи оцінки ризику. Експертні методи оцінки рівня ризику. Аналогові методи оцінки рівня ризику. Ризик і підприємництво.

Тема 2. Сутність і зміст управління ризиками. Організація ризик-менеджменту.

Ризик-менеджмент і його місце в управлінні бізнесом. Організація управління ризиком. Документація для управління ризиками. Підходи до реалізації ризик-менеджменту на підприємстві. Впровадження культури ризик-менеджменту за допомогою системи управління кадрами. Моніторинг процесу ризик-менеджменту.

Тема 3. Стратегія та методи управління ризиками як інструмента розвитку.

Відповідальність менеджменту за управління ризиком. Комплексний ризик-менеджмент. Ризик-менеджмент: елементи процесу. Збитки та їх класифікація (критерії і види). Класи збитків (їх виявлення й оцінка). Методи виявлення ризику. Рішення щодо управління ризиком відповідно до класів збитків. Фінансування ризику: джерела фінансування, структура витрат на ризик. Структура витрат на фінансування ризику відповідно до методів управління ризиком. Стратегія компанії і методи управління ризиком. Затвердження стратегії управління ризиком. Методи управління ризиками, доцільність, переваги. Метод запобігання ризикам або відмова від них. Метод прийняття ризику на себе. Метод запобігання збиткам. Метод зменшення розміру збитків. Страхування і функції ризик-менеджера. Самострахування і кептивні страхові компанії.

Тема 4. Національний рівень управління ризиками: стабілізація та сприяння розвитку макроекономіки.

Основні види ризиків у зовнішньоекономічній діяльності. Ризики країни. Ризик вибору партнера та його надійності. Ризики, пов'язані з основними положеннями зовнішньоекономічного контракту. Практичні аспекти аналізу і розрахунку ризиків на етапі підготовки зовнішньоекономічної операції. Глобальні фінансові кризи та розвиток ризик-менеджменту. Сучасна фінансово-економічна криза: природа, шляхи і методи її подолання. Проблеми державного регулювання та підтримки ризик-менеджменту в Україні. Використання міжнародних стандартів в управлінні ризиками.

Змістовий модуль 2

Тема 5. Підприємницький сектор та безпечна фінансова система.

Ризик-менеджмент в підприємницькому секторі. Особливості виявлення підприємницьких ризиків. Методичний інструментарій оцінки рівня ризику в підприємницькому секторі. Фактори, що впливають на рівень ризиків в підприємницькому секторі. Методи оцінки ймовірності несприятливих подій, метод побудови дерев подій, метод події – наслідки, метод дерев відмов, метод індексів небезпеки.

Тема 6. Інтегральне управління ризиками: кількісні і якісні методи оцінки ризиків.

Кількісний аналіз проектних ризиків і можливості комп'ютерного моделювання. Методи аналізу ризиків інвестиційних проектів. Кількісні методи аналізу ризиків інвестиційних проектів.

Тема 7. Регулювання та зниження ризиків.

Основні методи зниження ризиків та їх характеристика. Організаційні засоби та прийоми впливу на ризик. Економічні методи зниження ризику. Створення

спеціального резервного фонду. Створення страхового товарного запасу. Страховий запас коштів. Розробка і впровадження системи штрафних санкцій. Страхування від ризику. Хеджування як метод зниження ризику. Розроблення заходів, які пом'якшують вплив ризикових ситуацій на діяльність підприємства. Вибір методу зниження ризиків.

Тема 8. Роль страхування в управлінні ризиками.

Необхідність і форми страхового захисту. Страхування в системі ризик-менеджменту на підприємстві. Сутність, зміст і види страхування. Механізми страхування. Попереджувальна і мотиваційна роль страхування. Організаційна структура страхування. Сутність, зміст, завдання актуарних розрахунків. Особисте страхування. Майнове страхування. Страхування відповідальності. Страховий бізнес. Організація страхової діяльності.

Теми практичних занять

1. Поняття, сутність і роль ризиків в процесі управління.
2. Сутність і зміст управління ризиками. Організація ризик-менеджменту.
3. Стратегія та методи управління ризиками як інструмента розвитку.
4. Національний рівень управління ризиками: стабілізація та сприяння розвитку макроекономіки.
5. Підприємницький сектор та безпечна фінансова система.
6. Інтегральне управління ризиками: кількісні і якісні методи оцінки ризиків.
7. Регулювання та зниження ризиків.
8. Роль страхування в управлінні ризиками.

Методи навчання та техніки, які будуть використовуватись

Основними методами навчання є:

- лекція-візуалізація;
- навчальна дискусія;
- презентація;
- спільні розробки;
- обговорення ситуаційного завдання;
- інтерактивні методи;
- консультації.

Індивідуальні завдання

Робочим навчальним планом передбачені контрольна робота (для студентів заочної форми навчання), за рішенням кафедри підготовка творчих робіт з окремих тем курсу, доповіді на щорічну науково-теоретичну конференцію викладачів, співробітників та студентів ВНТУ

Контроль

Відповідно до вимог регламенту навчального процесу для успішного засвоєння знань здобувачами та об'єктивного їх оцінювання здійснюється систематичний поточний контроль знань, наприкінці вивчення курсу передбачається підсумковий контроль. Контроль знань здобувачів здійснюється на практичних заняттях. Поточний контроль організовано у формі вибіркового усного опитування

та виконання практичних завдань. Модульний контроль організовано у формі тестових завдань. Оцінювання рівня виконання індивідуальної роботи робиться на основі перевірки змісту роботи та її захисту у формі доповіді. Підсумковий контроль передбачає складання заліку.

Оцінювання результатів навчання

<i>Модуль 1</i>		<i>Модуль 2</i>	
Практичні заняття	Бали	Практичні заняття	Бали
Тема 1-4 (усна доповідь, практ.завдання)	25	Тема 5-8(усна доповідь, практ.завдання)	25
СРС №1(усна доповідь)	5	СРС №2(усна доповідь)	5
Колоквіум 1(тести)	20	Колоквіум 2(тести)	20
Сума за модуль 1	50	Сума за модуль 1	50
Сума за семестр 100 балів			

Критерії оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів

Рівень компетентності	За нац. шкалою	За шкалою ЕКТС	Критерії оцінювання
IV Високий (творчий) «5»	зараховано	A	90-100б. Програмні результати досягнуті повністю. Теоретичний зміст курсу освоєний цілком, без прогалин; виявлено глибокі знання управління ризиками підприємницької діяльності; сформовано необхідні практичні навички аналізу ризиків на підприємстві в цілому та в різних його підрозділах, розуміння можливостей ризик-менеджменту для підвищення ефективності ведення підприємницької діяльності; усі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані, якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до максимального.
III Достатній (конструктивний) «4»		B	82-89б. Програмні результати досягнуті повністю. Теоретичний зміст курсу освоєний цілком, без прогалин; сформовано вміння викладати основні ідеї щодо ризиків підприємницької діяльності. Необхідні практичні навички аналізу ризиків підприємницької діяльності в основному сформовані, усі передбачені програмою навчання завдання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального.
		C	75-81б. Програмні результати досягнуті повністю. Теоретичний зміст курсу освоєний цілком, без прогалин. Вміння викладати базові ідеї щодо ризиків підприємницької діяльності, а також практичні навички щодо аналізу ризиків сформовані недостатньо; усі передбачені програмою навчання завдання виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками.
II Середній (репродуктивний) «3»		D	64-74б. Програмні результати досягнуті. Теоретичний зміст курсу освоєний частково, але прогалини не носять істотного характеру, виявлено знання та розуміння основних положень аналізу і управління ризиками підприємницької діяльності; необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять помилки.

		E	60-636. Програмні результати досягнуті. Теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання завдань не виконано або якість виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального.
I Низький «2»	не зараховано з МОЖЛИВІСТЮ ПОВТОРНОГО СКЛАДАННЯ	FX	35-596. Програмні результати не досягнуті. Теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання)
	не зараховано з ОБОВ'ЯЗКОВИМ ПОВТОРНИМ ВИВЧЕННЯМ ДИСЦИПЛІНИ	F	0-346. Програмні результати не досягнуті. Теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, усі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до якого-небудь значущого підвищення якості виконання навчальних завдань (з обов'язковим повторним курсом)

Критерії оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів за видами робіт

Рівень компетентності	Критерії оцінювання		
	Усна доповідь	Практичне завдання	Колоквіум (тести)
IV Високий (творчий) «5»	5 б.: здобувач повністю розкрив суть питання, надав правильне теоретичне тлумачення визначенням та категоріям.	5 б.: виставляється при правильному та безпомилковому проведенні необхідних розрахунків з поясненням і коментуванням отриманих результатів	18-20 б.: 90-100% правильних відповідей
III Достатній (конструктивний) «4»	3-4 б.: здобувач розкрив суть питання, але у відповіді допущені неправильні обґрунтування окремих положень.	3-4 б.: при правильному і безпомилковому розв'язанні задачі, але без пояснень до розрахунків, без посилань на певні формули чи методики, при відсутності або помилкових коментарях до отриманих результатів	15-17 б.: 75-89% правильних відповідей
II Середній (репродуктивний) «3»	1-2 б.: здобувач не розкрив питання, але брав участь в обговоренні питань	1-2 б.: виставляється, якщо при виконанні допущені помилки, які свідчать про недостатнє знання формул або методик розв'язання відповідних задач	12-14 б.: 60-74% правильних відповідей
I Низький «2»	0 б.: за повну відсутність відповіді	0 б.: виставляється у випадку, якщо задача не розв'язана взагалі	0-11 б.: 0-59% правильних відповідей

Політика курсу

Викладач та всі здобувачі, що вивчають цей курс, зобов'язуються дотримуватись таких положень «Кодекс етики ВНТУ», «Положення про академічну доброчесність студентів та науково-педагогічних працівників ВНТУ», «Положення про рейтингову систему оцінювання досягнень студентів у ВНТУ» та розуміють, що за їх порушення несуть особисту відповідальність.

Рекомендована література

1. Боровик М. В. Ризик-менеджмент : конспект лекцій для студентів магістратури усіх форм навчання спеціальності 073 – Менеджмент / М. В. Боровик ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 65 с.
2. Белов П.Г. Управление рисками, системный анализ и моделирование: учебник и практикум / П.Г. Белов. – М.: Издательство Юрайт, 2016. - 272 с.
3. Герасимчук Н. А.. Економічні і фінансові ризики: (навч. посіб.) / Герасимчук Н. А., Мірзоева Т. В., Томашевська О. А. - 2-е вид. - Київ : Компрінт, 2018. - 366 с.
4. Герасимчук Н. А. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків : [навч. посіб.] / [Герасимчук Н. А., Мірзоева Т. В., Томашевська О. А.] ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Вид. 2-е. - Київ : Компрінт, 2018. - 595 с.
5. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навчальний посібник / Л.І. Донець. – К.: Центр навчальної літератури, 2018. – 312 с. – Режим доступу: http://shron.chtyvo.org.ua/Donets_Liubov/Ekonomichni_ryzyky_ta_metody_yikh_vymiriuvannia.pdf
6. Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій: [навчальний посібник] / І.Ю. Івченко. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 344 с.
7. Ілляшенко С.М. Економічний ризик: Навч. посіб. 2-ге вид., доп. перероб. - К.: Центр навчальної літератури, 2017.
8. Полінкевич О. М. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: навч. посіб. / О. М. Полінкевич, І. Г. Волинець ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. - Луцьк : Вежа-Друк, 2018. - 335 с.
9. Солодовник Г. В. Управління економічним та інформаційним ризиками: навч. посіб. для студентів екон. та техн. спец. / Г. В. Солодовник ; Харків. нац. ун-т буд-ва та архітектури. - Харків : ДІСА ПЛЮС, 2018. - 151 с.
10. Старостіна А.О. Ризик-менеджмент: теорія та практика: [навчальний посібник] / А.О. Старостіна, В.А. Кравченко. - К.: ІОЦ Видавництво "Політехніка", 2014. - 200 с.
11. Фомичев А. Н. Риск-менеджмент: учебник / А. Н. Фомичев. – М.: Дашков и К, 2016. - 372 с.
12. Шегда, А.В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління [Текст] : навч. посібник / А.В. Шегда, М.В. Голованенко. - К.: Знання, 2008.-271 с.
13. Шклярук С. Г. Управління фінансовими ризиками: навч. посіб. / С. Г. Шклярук. — Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. — 494 с.

14. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/>
15. Офіційний сайт Ліги страхових організацій України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uainsur.com/our-news/>